

ДОСЛІДЖЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ СИСТЕМИ ВІТЧИЗНЯНИХ БАНКІВ В УМОВАХ КОНКУРЕНТНОГО РИНКУ

У статті досліджено особливості функціонування банківської системи в умовах зростаючої конкуренції на українському ринку. Запропоновано стратегічні напрями вдосконалення вітчизняної банківської системи, а також з урахуванням зарубіжного досвіду проведення зміцнення їх позицій на основі підвищення рівня їх капіталізації, передусім, шляхом реорганізаційних перетворень у банківській системі та підвищення професіоналізму в здійсненні банківських операцій.

Ключові слова: вітчизняна банківська система, банківські операції, ринок, конкуренція, організація банківської діяльності, спеціалізовані банківські консорціуми, синдикати.

I. Вступ

Одним із головних напрямів банківського бізнесу є діяльність вітчизняних банків як системи, яку важко розвивати, вдосконалювати та поглиблювати без постійної співпраці й узгодженості дій української банківської сфери. На сьогодні вітчизняна банківська система переживає певну кризу у формуванні та становленні банківських відносин як на внутрішньому, так і зовнішньому валютному ринку.

Як свідчать результати проведеного аналізу літературних джерел, існує чимало наукових праць, у яких обґрунтовано як позитивний, так і негативний вплив концентрації капіталу в банківській системі України на розвиток валютної діяльності банківських установ та різноманітні шляхи регулювання діяльності банків на вітчизняному ринку банківських послуг. Зазначеним питанням приділено увагу таких науковців і практиків, як: В. Геєць, Я. Грудзевич, О. Дзюблюк, О. Другов, М. Кириченко, В. Міщенко, Т. Смовженко, В. Рисін, О. Чуб та ін.

Однак гостро постає проблема вдосконалення банківської системи України таким чином, щоб, з одного боку, врегулювати процеси її функціонування на українському ринку без порушення принципів конкуренції, а з іншого – зміцнити позиції вітчизняних банків шляхом удосконалення їх діяльності, а не шляхом застосування суто протекціоністських заходів. Проблемі пошуку шляхів удосконалення діяльності вітчизняних банків на ринку України присвячена запропонована стаття.

II. Постановка завдання

Мета статті – провести аналіз діючої системи вітчизняних банків в умовах конкурентного ринку, з урахуванням зарубіжного досвіду визначити особливості цього процесу та обґрунтувати напрями зміцнення позицій вітчизняних банків на ринку з метою забез-

печення успішних економічних перетворень і безпеки держави.

III. Результати

Для забезпечення ефективності діяльності вітчизняної банківської системи в інтересах економіки України, запобігання кризі української банківської системи та зміцнення їх позицій на національному валютному ринку потрібні міцні, стабільні та надійні банки, які могли б скласти підну конкуренцію іноземним. У зв'язку із цим протягом 2014 р. з Державного реєстру банків було виключено 29 банківських установ та зареєстровано 3 нові банки: ПАТ "Альпарі Банк", ПАТ "Банк Софіївський" та ПАТ "КБ "Фінансовий партнер" [5].

Станом на 01.01.2015 р. кількість зареєстрованих банків становила 169 банківських установ. У стані ліквідації перебувало 24 банківських установи. На кінець 2014 р. були введені тимчасові адміністрації в ПАТ "Ерде Банк", ПАТ "Банк "Таврика", ПАТ "Дельта Банк". Значною мірою це зумовлено дефіцитом гривневих ресурсів, який так і не вдалося повністю подолати.

Згідно з чинною класифікацією НБУ, усі вітчизняні банківські установи згрупованні за чотирма напрямками. Станом на 01.01.2014 р. та 01.01.2015 р. відбулися значні структурні зрушення в розподілі активів банківської системи України за відповідними групами банків (див. табл.). Певною мірою це пов'язано з тим, що НБУ накінець 2013 р. підвищив граничний рівень активів для банків, що входять до першої групи, з 15,0 млрд грн до 20,0 млрд грн.

У результаті кількість банків у цій групі скоротилася з 17 до 15. Найбільший актив у цій групі має ПАТ "Приватбанк". Його прибуток за 2014 р. становив +1,532,8 млн грн. З груп найбільших банків до групи великих банків, яка налічує 20 кредитно-фінансових установ, перейшли "ОТБ Банк" і ПАТ "Брок-бізнесбанк". Як результат, частка активів

банків другої та третьої груп збільшилася відповідно на 2,5% та 9,0%. Частка активів

банків першої та четвертої груп зменшилася відповідно на 3,4% та 0,3% [5].

Таблиця

Динаміка активів вітчизняної банківської системи за групами банківських установ, %

Групи банків	Активи вітчизняних банків станом на:	
	01.01.2014 р.	01.01.2015 р.
Група найбільших банків (перша)	66,9	63,5
Група великих банків (друга)	14,8	17,3
Група середніх банків (третья)	7,8	9,0
Група невеликих банків (четверта)	10,5	10,2

За результатами 2014 р. зростання активів вітчизняної банківської системи було незначним і становило 1,7%. Для порівняння: це зростання у 2013 р. становило 6,4%. Водночас протягом 2014 р. дещо зменшився обсяг кредитно-інвестиційного портфеля [1]. Обсяг коштів в інших банках зменшився на 46,4%. У результаті частка кредитів у сукупних активах знизилась до 1,6%.

Велика частка активів банківської системи продовжує перебувати в грошових активах та їх еквівалентах, що становить 15,3% [2]. Усе це свідчить про те, що банківська система України продовжує характеризуватися низьким рівнем кредитування, що пов'язано з досить високими вимогами до

потенційних позичальників, а також погіршенням кон'юнктури основних промислових ринків.

Усе це вказує на необхідність обґрунтування стратегічного підходу до вдосконалення банківської системи України в умовах конкурентного ринку, яка визначала б пріоритетні завдання, що, передусім, спрямовані на захист вітчизняної банківської системи від негативного впливу внутрішніх та зовнішніх чинників. Як результат, це сприятиме зміцненню позицій вітчизняних банків на конкурентному ринку з метою забезпечення успішних економічних перетворень і безпеки держави. Його стратегічні складові подано на рис. 1.

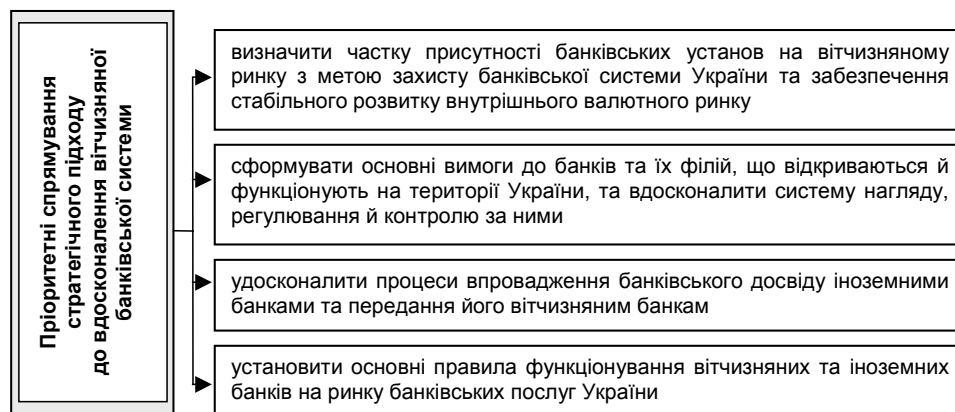

Рис. 1. Основні складові запропонованого стратегічного підходу з метою вдосконалення вітчизняної банківської системи

При цьому слід зауважити, що запропоновані заходи регулювання капіталу у банківській системі України доречні й ефективні лише тоді, коли одночасно з їх реалізацією проводитимуть дії, спрямовані на зміцнення позицій вітчизняних банків на внутрішньому валютному ринку та банківської системи загалом.

При реалізації запропонованого підходу слід орієнтуватися на те, що відповідні зміни повинні стосуватися не лише основних аспектів організації та ведення безпосередньо валютної діяльності, а й усіх організаційно-функціональних питань, які прямо чи опосередковано впливають на фінансовий стан комерційних банків, а отже, на їх позиції на ринку банківських послуг. Тому необхідно зосередити увагу на комплексному вирі-

шенні ряду важливих проблем, що супроводжують розвиток банківської системи України впродовж останніх років.

Одним із напрямів зміцнення позицій вітчизняних банків на ринку є підвищення рівня їх капіталізації передусім шляхом реорганізаційних перетворень у банківській системі [4]. Як засвідчує світовий досвід, конкурентна боротьба за капітал у глобалізованому світі сприяє поглибленню процесів концентрації й централізації [3]. З цією метою об'єднано американські банки "JP Morgan Chase" і "Bank One", обсяг активів утвореного об'єднання "JP Morgan & Co" становить 1,1 трлн дол., порівняно з 1,2 трлн дол. у "Citigroup" [3].

У 2010–2013 рр. об'єднували європейські банки з метою збереження прибутковості та захищеності від недружнього поглинання

іншими європейськими банківськими об'єднаннями – іспанський банк “BSCH” із британським “Abbey National”, іспанський банк “BBVA” з італійським “Banca Nazionale de Livoro”, італійський “Uni Credito” з німецьким “HVB”. Процеси злиття тривають у США та Західній Європі уже кілька десятиліть. Так, тільки за першу половину 1990-х рр. у Швейцарії кількість банків зменшилася на 24%, у Франції – на 22%, у Німеччині – на 20%, в Іспанії – на 15%, у США – на 18% [7].

На сьогодні загальні принципи фінансової консолідації відповідають потребам банківської системи України, характерною ознакою якої є велика кількість дрібних банків, високі операційні витрати, порівняно низька рентабельність активів, висока відсоткова маржа, недосконалий менеджмент тощо [1]. Відтак, в Україні можна стимулювати об'єднання дрібних банків, наприклад, шляхом створення банківських синдикатів з метою спільного виконання валютних операцій, які вони не в змозі ефективно здійснювати самостійно.

При цьому в сумарному вимірі обсяг капіталізації банківської системи не зміниться, однак результати консолідації, передусім у сфері банківської діяльності, сприятимуть:

- зростанню ринкової капіталізації нових банківських об'єднань, а отже, зміцненню й утвердженню їх позицій на валютному ринку країни;
- підвищенню рівня конкурентоспроможності вітчизняних банків та полегшенню їх виходу на міжнародні валютні ринки;
- досягненню ефекту “синергії”, тобто отриманню додаткової вигоди від об'єднання ресурсів та потенціалу банків;
- розширенню спектра, поліпшенню структури та зростанню обсягів валютних операцій і якості обслуговування клієнтів;

- впровадженню інновацій у валютну діяльність банків;
- вдосконаленню процесу аналізу найрізноманітніших чинників, що прямо чи опосередковано впливають на поточний стан валютного ринку, а також прогнозуванню перспектив його розвитку та банків на ньому;
- підвищенню стійкості до мінливого середовища валютної діяльності й покращенню процесів управління притаманними їй ризиками.

Серед негативів об'єднання банків можна назвати загрозу монополізації банківського ринку [6]. Тому, перш ніж приймати рішення про концентрацію банківського капіталу, слід визначити рівень монополізації ринку. Для цього можна скористатися індексом Херфіндала-Хіршмана, що ґрунтується на обчисленні частки ринку, яку займає кожен банк. Результати аналізу цього індексу свідчать, що створення банківського консорціуму з метою обслуговування валютних відносин матиме непогані перспективи розвитку [1].

В Україні спеціалізовані банківські консорціуми за участю іноземного капіталу, передусім, можуть фінансувати великі державні та корпоративні проекти, зокрема у сфері розвитку енергетики, будівництва й будівельних матеріалів, агропромислового комплексу, нафто- і газотранспортних мереж, транспортних магістралей, машинобудування тощо.

Проте з метою зміцнення та розширення власних позицій на ринку вітчизняним банкам України слід особливу увагу приділяти підвищенню професіоналізму в здійсненні банківських операцій. Для цього на сучасному етапі розвитку банкам слід зосередити увагу на відповідних аспектах банківської діяльності (рис. 2).

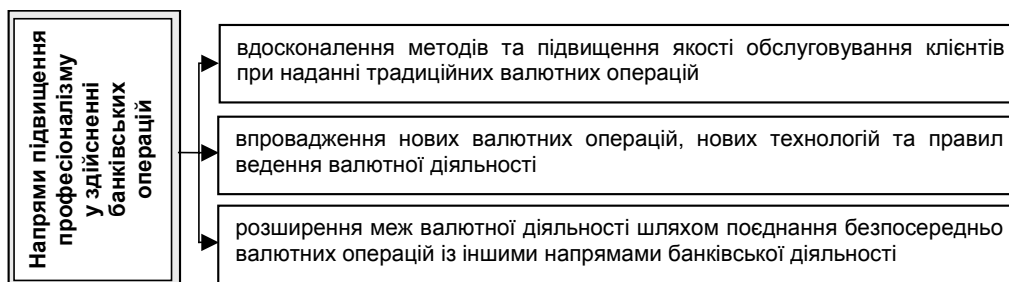

Рис. 2. Підходи до підвищення професіоналізму у здійсненні банківських операцій

З метою збільшення обсягів залучення коштів населення слід модифікувати та урізноманітнити методи ведення депозитних рахунків шляхом упровадження різних режимів їх функціонування, поєднання ристрокових вкладів та вкладів до запитання, рахунків типу now, supernow, пренумерандо, що дасть змогу клієнтам отримувати прибуток та користуватися нарахованими відсотками у вигідний для них час.

Загалом банківські об'єднання сприятимуть розширенню валютних відносин, диверсифікації валютних ризиків, зменшенню витрат за рахунок ефекту масштабу, здешевленню вартості валютних ресурсів, збільшенню обсягів інвестицій, поліпшенню організаційного та фінансово-валютного менеджменту, розширенню доступу до новітніх банківських технологій у валютному бізнесі.

IV. Висновки

У результаті аналізу вітчизняної банківської системи запропоновано пріоритетні стратегічні напрями її вдосконалення, спрямовані, передусім, на захист вітчизняної банківської системи від негативного впливу внутрішніх та зовнішніх чинників, а також на зміцнення позицій вітчизняних банків на конкурентному ринку з метою забезпечення успішних економічних перетворень і безпеки держави.

Враховуючи зарубіжний досвід банківської діяльності, визнано доцільним, що проводити зміцнення позицій вітчизняних банків слід на основі підвищення рівня їх капіталізації, передусім, шляхом реорганізаційних перетворень у банківській системі. Йдеться про створення банківських консолідацій, а також стимулювати об'єднання дрібних банків шляхом створення банківських синдикатів. Встановлено, що важливим напрямом підвищення ефективності діяльності вітчизняних банків є підвищення професіоналізму у здійсненні банківських операцій.

Список використаної літератури

1. Геєць В. Іноземний капітал у банківській системі України [Електронний ресурс] / В. Геєць // Дзеркало тижня. – 2006. – № 26 (605). – Режим доступу: <http://www.dt.ua/2000/2040/53895/>.
2. Грудзевич Я. Проблеми капіталізації банківської системи України / Я. Грудзевич // Регіональна економіка. – 2005. – № 1. – С. 116–119.
3. Дані про діяльність банків [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.aub.com.ua/2008.html?_m=publications&_t=cat&id=351.
4. Дзюблюк О. Глобалізаційні процеси та участь іноземного капіталу у розвитку вітчизняної банківської системи / О. Дзюблюк // Банківська справа. – 2008. – № 2. – С. 37–45.
5. Савченко Л. Банківська статистика [Електронний ресурс] / Л. Савченко // Цінні папери України. – 2012. – 7 березня. – № 9 (755). – Режим доступу: http://www.securities.org.ua/securities_paper/review.php?id=755&pub=6079.
6. Смовженко Т. Проблеми та перспективи розвитку банківської системи в умовах євроінтеграції України. Організаційний аспект / Т. Смовженко, О. Другов // Вісник Національного банку України. – 2005. – № 11. – С. 34–37.
7. Черкашина К. Ф. Підвищення рівня капіталізації банків як передумова інтеграції до європейського фінансового ринку / К. Ф. Черкашина // Актуальні проблеми економіки. – 2005. – № 3 (45). – С. 49–55.

Стаття надійшла до редакції 22.05.2015.

Коринев В. Л. Исследование деятельности системы отечественных банков в условиях конкурентного рынка

В статье исследованы особенности функционирования банковской системы в условиях растущей конкуренции на украинском рынке. Предложены стратегические направления совершенствования отечественной банковской системы, а также с учетом зарубежного опыта укрепление их позиций на основе повышения уровня их капитализации, прежде всего, путем реорганизационных преобразований в банковской системе и повышения профессионализма в осуществлении банковских операций.

Ключевые слова: отечественная банковская система, банковские операции, рынок, конкуренция, организация банковской деятельности, специализированные банковские консорциумы, синдикаты.

Korineyv V. Research of Activity of the System of Domestic Banks in the Conditions of Competition Market

The results of research of features of functioning of the banking system in the conditions of growing competition at the domestic market specify on the necessity of обґрунтування strategic approach to the improvement of the banking system of Ukraine in terms of competition market, which would determine foreground jobs directed foremost on defence of the domestic banking system from the negative influencing of external factors and on strengthening of positions of domestic banks at the competition market with the purpose of providing of successful economic transformations and safety of the state.

During realization of offered approach it follows to be oriented on that the proper changes must touch not only the basic aspects of organization and conduct directly currency activity but also all organizationally-functional questions which straight how mediated influence on the financial state of commercial banks, and consequently, and on their position as at the market of bank services.

Strategic directions of perfection of the domestic banking system are offered, and also taking into account foreign experience of leadthrough of strengthening of positions of domestic banks on the basis of increase of level of their capitalization foremost by реорганізаційних transformations in the banking system and increase of professionalism in realization of bank transactions.

In Ukraine with the purpose of strengthening and expansion of own positions at the market, to the domestic banks of Ukraine track to spare the special attention to the increase of professionalism in realization of bank transactions. For this purpose on this stage of development to the banks it follows to give mind on the proper aspects of bank activity.

Key words: domestic banking system, bank операціїринок, competition, organization of bank activity, specialized bank consortia syndicates.